

V. DUSZPASTERSTWO LITURGICZNE

Kamil Miśtał*

Zarys przebiegu celebracji Triduum Paschalnego z uwzględnieniem nadużyć i błędów liturgicznych

Wstęp

Triduum Paschalne Męki i Zmartwychwstania Pańskiego to szczyt całego roku liturgicznego. Takie znaczenie, jak niedziela ma w tygodniu, uroczystość Wielkanocy ma w roku liturgicznym¹. Bez wątpienia uroczystości paschalne stanowią jego serce. Dlatego celebracja Triduum powinna odznaczać się wzorowym przygotowaniem oraz przebiegiem. Mnogość przebogatych znaków nie powinna być skracana, zastępowana ani usuwana spośród czynności liturgicznych kapłana bądź wiernych. Już Konstytucja o Liturgii Świętej wyraźnie stwierdza, że „Święta Matka Kościół uważa za swój obowiązek obchodzić w czcigodnym wspomnieniu zbawcze dzieło swego boskiego Oblubieńca przez cały rok w ustalonych dniach. Każdego tygodnia Kościół obchodzi pamiątkę Zmartwychwstania Pańskiego w dniu, który nazywał Pańskim, a raz do roku czci je także razem z Jego błogosławioną Męką na Wielkanoc, w to swoje największe święto”².

Jako ceremoniarz jednej z łódzkich parafii uczestniczyłem wielokrotnie w przygotowaniu i obchodzie Triduum Paschalnym zarówno w parafii macierzystej jak i innych wspólnotach. Z przykrością zauważyłem pewne niedociągnięcia i nadużycia. Może to wynikać z niewiedzy odpowiedzialnych za liturgię albo przesadnej nadinterpretacji pojęcia „racje duszpasterskie”, które są wykorzystywane jako uzasadnienie takich czy innych zachowań podczas celebracji. W wyniku mojej praktyki zrodził się pomysł, aby dokonać zbiorowego opracowania powyższej problematyki, w celu uniknięcia podobnych problemów w przyszłości. Nie jest to co prawda kompleksowy opis przebiegu liturgii Triduum Paschalnego, ale jego zarys wraz z zasygnalizowaniem pewnych najczęściej popełnianych błędów. Opierałem się w dużej mierze na wskazaniach Mszału Rzymskiego dla diecezji polskich oraz Liście Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów przygotowaniu i obchodzeniu świąt paschalnych³.

Pomoc ceremoniarza

Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego stanowi, iż „wypada, aby przynajmniej w katedrach i w większych Kościołach był odpowiednio przygotowany mistrz ceremonii, który by się troszczył o należyłą organizację czynności liturgicznych oraz

*Autor jest ceremoniarzem parafii Wniebowzięcia Najśw. Maryi Panny w Łodzi, pełniącym swą posługę na uroczystościach parafialnych i diecezjalnych (pod przewodnictwem biskupa).

¹ *Ogólne Normy Roku Liturgicznego i Kalendarza*, w: *Mszał Rzymski dla diecezji polskich*, nr 18, Poznań 1986 (= Kal. nr 18).

² *Konstytucja o liturgii świętej Sacrosanctum Concilium*, nr 102.

³ *List o przygotowaniu i obchodzeniu świąt paschalnych z dnia 16 stycznia 1988 r.* (= List).

o wykonywanie ich przez wyświęconych szafarzy i przez wiernych świeckich w sposób godny, w należyтым porządku i pobożnie”⁴. Stanowi to niejako wskazówkę, że pomoc ceremoniarza podczas obchodów Triduum Paschalnego jest bardzo potrzebna lub wręcz niezbędna. To on powinien zająć się ich odpowiednim przygotowaniem, omówieniem poszczególnych elementów z członkami służby liturgicznej (ministranci, schola, organista) oraz pokierować jej prawidłowym przebiegiem. Znacznie ułatwi to uniknięcie bałaganu w prezbiterium, który może powstać w wyniku uzasadnionej nieznajomości dokładnego przebiegu liturgii przez ministrantów. Jak wiemy, w większości są to młodzi chłopcy, od których nie można wymagać, aby precyzyjnie zapamiętali szczegóły celebracji. Uwaga dotycząca ceremoniarza nie jest co prawda najważniejsza w moim opracowaniu, jednakże jest pewną wskazówką, przydatną przy przygotowywaniu liturgii.

Wielki Czwartek

Nierzadko uważa się, że ranna msza św. sprawowana pod przewodnictwem biskupa diecezjalnego tzw. Msza Krzyżma, rozpoczyna obchody Triduum. Jednakże Paschalne Triduum Męki i Zmartwychwstania Pańskiego rozpoczyna się od wieczornej mszy Wieczerzy Pańskiej⁵. Za pozwoleniem Ordynariusza miejsca można odprawić drugą mszę św. po południu, a w razie prawdziwej konieczności także rano z przeznaczeniem dla wiernych, którzy w żaden sposób nie mogą uczestniczyć we mszy wieczornej. W tym dniu nie dopuszcza się odprawiania mszy bez ludu⁶. Pamiątka Wieczerzy Pańskiej jest to pamiątka wyjątkowa – mocą Ducha Świętego możemy uobecniać to, co miało miejsce przed laty w Wieczerniku⁷. Zaleca się odprawienie krótkiego nabożeństwa o charakterze pokutnym tuż przed rozpoczęciem Mszy Wieczerzy Pańskiej, będącego niejako rozgraniczeniem czasu Wielkiego Postu i Triduum Paschalnego. Niezwykle ważne jest, aby wszyscy kapłani z danej wspólnoty parafialnej celebrowali tę mszę św. Ukazuje to wiernym jedność ustanowionego w Wielki Czwartek Sakramentu Kapłaństwa. Istotne jest również, aby msza Wieczerzy Pańskiej miała charakter bardzo uroczysty – podkreślenie pamiątki ustanowienia Eucharystii. Przed mszą tabernakulum powinno pozostać puste. Komunikanty dla wiernych należy konsekrować podczas Najświętszej Ofiary⁸. Należy pamiętać, że trzeba zadbać o odpowiednią liczbę komunikantów do konsekracji, aby ich liczba była wystarczająca również do rozdania w Wielki Piątek⁹. Należy także dołożyć wszelkich starań, aby zapewnić odpowiednią liczbę służby liturgicznej.

Podczas wielkoczwartkowej Mszy św., która powinna być odprawiana w godzinach wieczornych (w celu umożliwienia uczestnictwa w nich jak największej liczbie wiernych) szczególny charakter nabiera śpiew „Chwała na wysokości Bogu”. W czasie wykonywania tego hymnu uderza się w dzwony, bije w gong i dzwoni dzwonka-

⁴ *Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego* z 2002 r., nr 106.

⁵ Kal. nr 19.

⁶ List nr 47.

⁷ Por. B. Margański, *Materiały z sympozjum liturgicznego*, Anamnesis nr 25.

⁸ List nr 48.

⁹ *Instrukcja Eucharisticum mysterium* z 25 maja 1977 r., nr 31.

mi. Po jego zakończeniu instrumenty należy usunąć poza prezbiterium, najlepiej do zakrystii bądź innego pomieszczenia. Od tej pory aż do Wigilii paschalnej używa się drewnianych kołatek, które zastępują dzwonki. Natomiast dzwony milkną aż do rozpoczęcia hymnu Gloria podczas Wigilii Paschalnej. Niezwykle istotnym elementem mszy Wieczery Pańskiej jest homilia. Powinna ona obejmować tematykę głównych tajemnic dnia, jakimi są ustanowienie Eucharystii i Kapłaństwa oraz Chrystusowe przykazani miłości. Nie powinno się pominąć żadnego z tych tematów, bowiem stanowią one istotę celebracji.

Bardzo ważnym i obrazowym, ale niestety często pomijanym jest obrzęd umycia nóg. Kapłan zdejmuje ornat i umywa nogi 12-stu mężczyznom. Nie powinni być to młodzi chłopcy, aby nie narazić obrzędu na złe zrozumienie czy wręcz na wypaczenie jego istoty. Bezpośrednio po nim następuje modlitwa powszechna. Nie odmawia się już wyznania wiary, co często ma miejsce.

Na początek liturgii eucharystycznej zaleca się procesję wiernych z darami przeznaczonymi dla ubogich¹⁰. Jest to praktyczny wymiar istoty wielkoczwartkowego dnia – realizacja Chrystusowego przykazania miłości. Nie należy unikać tego elementu, a tam gdzie nie istnieje szybko go wprowadzić, aby uzmysłowić wiernym nagłą potrzebę troski o najuboższych oraz uwrażliwienie ich na potrzebujących braci. Dalej liturgia eucharystyczna przebiega zgodnie z wskazaniami zawartymi w mszale (prefacja o Najświętszej Eucharystii, wspomnienie tajemnicy dnia). Istnieje piękny zwyczaj składania życzeń i podziękowań kapłanom pracującym w parafii za trud pełnionej przez nich posługi. W żadnym wypadku nie powinno mieć to miejsca po zakończeniu liturgii – czas po modlitwie po Komunii jest do tego najlepszą sposobnością. Po podziękowaniach ma miejsce przeniesienie Najświętszego Sakramentu do miejsca adoracji w odpowiednio ozdobionej kaplicy. Ołtarz adoracji nie powinien przybierać wyglądu tzw. ciemnicy (choć bywa tak tradycyjnie nazywany) – w jego urządzeniu powinien dominować kolor biały i kwiaty. W dekoracji ołtarza mają się znaleźć symbole Eucharystii, nie zaś Męki Pańskiej¹¹. Adoracja powinna przybrać charakter uroczysty i podniosły, bowiem jest wielkim dziękczynieniem składanym Chrystusowi za ustanowienie Sakramentu Kapłaństwa. Często jednak adoracja od początku przybiera charakter żałobny. Po północy adoracja nie może odbywać się w sposób uroczysty i okazały, ale ma przybrać bardziej stonowaną formę. Należy zachować zwyczaj adoracji Najświętszego Sakramentu również w Wielki Piątek. Powinno się przenieść wszystkie naczynia z Najświętszym Sakramentem (cyborium) do miejsca przechowania, a nie czynić tego wybiórczo. Należy zostawić tabernakulum otwarte, aby wyrażnie można było dostrzec, że jest puste. Wygasza się tzw. wieczną lampkę. Opuszcza się obrzędy zakończenia, nie błogosławi się również Najświętszym Sakramentem. Nie dopuszczalne jest wystawienie Pana Jezusa w monstrancji. Po skończonej liturgii obnaża się główny ołtarz, z kropielnic usuwa się wodę święconą, krzyże zaś wynosi się z kościoła. Pochwala się stosowanie komentarzy podczas Mszy Wieczery Pańskiej, które odczytywane w odpowiednich momentach okażą się pomocne w pojmowaniu istoty celebracji przez wiernych, którzy niejako będą przeżywać doświadczenie

¹⁰ List nr 52.

¹¹ M. Adaszek, *Święte Triduum Paschalne*, Legnica 1998, s. 55.

dwóch uczniów z Emaus: „otworzyły się im oczy i poznali Go”¹². Pięknym zwyczajem zapoczątkowanym w niektórych parafiach jest zanoszenie Ciała Pańskiego chorem, którzy nie mogli uczestniczyć we mszy Wieczery Pańskiej.

Wielki Piątek

Zaleca się, aby w godzinach rannych odprawić tzw. Ciemną Jutrznę, a więc Liturgię godzin z udziałem wiernych¹³. Często w naszych parafiach zapominamy o tym nabożeństwie, które pomoże wejść w tematykę Wielkiego Piątku. W ciągu dnia należy umożliwić wiernym adorację Pana Jezusa w tzw. ciemnicy – miejscu przechowywania. Tak jak pisałem wcześniej, powinna ona odbywać się bez zbędnej okazałości. Często w Wielki Piątek odprawia się nabożeństwo drogi krzyżowej. Trzeba jednak pamiętać, że nie może ono stanowić centrum tego dnia, którym jest Liturgia na cześć Męki Pańskiej. Zaleca się uczulać wiernych na tę istotną różnicę poprzez odpowiednią katechizację.

W Wielki Piątek Kościół nie składa Najświętszej Ofiary, aby jeszcze szczególnie podkreślić wagę Ofiary Krzyżowej. Liturgia Wielkiego Piątku powinna rozpoczynać się około godz. 15-tej. Z racji duszpasterskich można wybrać inną, bardziej stosowną godzinę, w której lud łatwiej może się zgromadzić, np. tuż po południu albo w późniejszych godzinach, jednakże nie po godzinie 21¹⁴. Bardzo często, duszpasterze decydują, aby rozpoczynała się nieco później, gdyż trzeba umożliwić osobom pracującym tego dnia uczestnictwo w celebracji.

Liturgia rozpoczyna się bez śpiewu na wejście – procesji kapłana nie powinien towarzyszyć także komentarz. Kapłan powinien być ubrany w szaty mszalne koloru czerwonego. Następnie kapłan oraz diakon padają na twarz, pozostali klękają – wyraża to niejako ból i smutek Kościoła¹⁵. Jest to uniżenie przed Tym, który sam się uniżył¹⁶. Obrzędu prostracji (leżenia krzyżem) nie powinni wykonywać usługujący – ministranci czy lektorzy. Po jego zakończeniu kapłan i diakon nie powinni całować ołtarza, gdyż nie ma miejsca sprawowanie Eucharystii. Nie przyklęka się również przed tabernakulum, które pozostaje otwarte i puste. Oddaje się tylko cześć ołtarzowi przez ukłon. Kapłan odmawia wszelkie modlitwy z miejsca przewodniczenia, nie czyni tego przy ołtarzu, który jest obnażony (bez krzyża, świeczników i obrusów). Ważnym elementem wielkopiątkowej liturgii jest czytanie Męki Pańskiej. Powinni czynić to kapłan i diakoni, a jeśli ich nie ma właściwie przygotowani do tego lektorzy lub ministranci. Jednak słowa Chrystusa zawsze powinien wypowiadać tylko kapłan. Głosi się krótką homilię. Następuje potem modlitwa powszechna. Jest ona bardzo rozbudowana, jednak nie można jej weryfikować. Ordynariusz miejsca może jedynie zezwolić na dodanie specjalnej intencji, która jest właściwa dla panujących warunków.

¹² Por. Łk 24, 31.

¹³ List nr 40.

¹⁴ List nr 63.

¹⁵ List nr 65.

¹⁶ List bpa Zbigniewa Kiernikowskiego o przeżywaniu Tajemnicy Paschalnej na Triduum Paschalne 2003 r.

ków miejscowych¹⁷. Jej odpowiednia forma i treść świadczy o fakcie, iż wszystkich obmyła Krew Chrystusa przelana na Krzyżu.

Punkt szczytowy całej celebracji stanowi adoracja Krzyża. Krzyż musi być dosyć duży i wniesiony uroczyście, nigdy nie powinno być miejsca niezauważalne podanie go przewodniczącemu liturgii. Po jego trzyetapowym odsłonięciu (po dotarciu do stopni ołtarza lub poprzez trzykrotne odsłaniania Krzyża niesionego od głównych drzwi kościoła) adoracja powinna przebiegać na dwa sposoby: wszyscy wierni podchodzą kolejno i oddają cześć Krzyżowi przez ucałowanie bądź przyklęknienie; można również z powodu wielkiej liczby uczestników, gdy nie wszyscy mogą podejść do Krzyża – adorować przez pewien czas w milczeniu. Nie powinno się jednak nadużywać wykorzystywaniu tej drugiej formy. Adorowanym Krzyżem powinien być ten sam, który został uroczyście wniesiony do świątyni oraz odsłonięty. Nie dopuszczalne jest adorowanie kilku Krzyży na raz, co niestety bardzo często się zdarza. Wyrażenie adoracja powinna koncentrować się wokół jednego Krzyża.

Po zakończonej adoracji następuje obrzęd Komunii świętej. Ołtarz nakrywa się obrusem i stawia przy nim świece. Diakon lub gdy go nie ma sam kapłan powinien udać się do miejsca przechowania i przynieść Najświętszy Sakrament na ołtarz. Czynność ta w żadnym wypadku nie powinna mieć miejsca, gdy jeszcze trwa adoracja Krzyża. Jest to zjawisko nakładania się obrzędów i przejaw zbędnego pośpiechu; takie zachowania powoduje pewnego rodzaju dezorientację wśród wiernych. Nie przekazuje się znaku pokoju.

Po Komunii świętej przenosi się Najświętszy Sakrament w monstrancji oraz naczynia z pozostałymi komunikantami do tzw. Grobu Pańskiego. Tam umieszcza się Najświętszy Sakrament okryty welonem oraz figurę Chrystusa (która wskazuje na jego spoczywanie w grobie). Trwa adoracja. Po zakończonej liturgii obnaża się ołtarz.

Warta podkreślenia jest także uwaga dotycząca komentarzy liturgicznych. Są one jak najbardziej wskazane, nawet konieczne. Powinny one być jednak lakoniczne, a przy tym treściwe w swej istocie, aby pomagały wiernym w jeszcze bardziej świadomy sposób przeżywać misteria Męki Pańskiej.

Wielka Sobota

W Wielką Sobotę nie sprawuje się Eucharystii, dlatego ołtarz pozostaje nadal obnażony. W godzinach porannych, podobnie jak w Wielki Piątek, powinno sprawować się tzw. Ciemną Jutrznię, która treściowo koncentruje się na Grobie Pańskim. Podczas święcenia pokarmów, należy zachęcić wiernych do adoracji Najświętszego Sakramentu. Powinno akcentować się, iż dzień Wielkiej Soboty jest czasem, gdzie nic się nie dzieje. Nasze myśli powinny koncentrować się na Chrystusie złożonym w grobie. Święcenie pokarmów nie powinno być głównym skojarzeniem z wielkosobotnim czasem, nie może ono zajmować pierwszego miejsca w świadomości wiernych. Powinno się raczej akcentować zdecydowaną wyższość liturgii Wigilii Paschalnej nad sprawowanymi w ciągu dnia sakramentaliami.

¹⁷ List nr 67.

Wigilia Paschalna

To właśnie celebracja Wigilii Paschalnej rozpoczyna Niedzielę Zmartwychwstania Pańskiego i okres Wielkanocy. Jest to „matka wszystkich świętych wigilii” (św. Augustyn)¹⁸ i najlepsza szkoła formacji duchowej. Liturgia jest wzorowana na oczekiwaniu powtórnego przyjścia Pana i pozwala na dostrzeżenie odrodzenia się życia, z którego powstaje nowy człowiek – wyswobodzony z lęku zła i śmierci. Należy położyć szczególny nacisk na dokładne wyjaśnienie wiernym poszczególnych elementów celebracji, aby mogli w nich uczestniczyć z pełnym zrozumieniem i zaangażowaniem. Czasem duszpasterze w ogłoszeniach informują wiernych o czasie rozpoczęcia nabożeństwa Wielkiej Soboty, co nie jest poprawne i należy się tego wystrzegać. Jest to bowiem liturgia Wigilii Paschalnej w Wielką Noc. W celu zapewnienia wiernym poprawności tego rozróżnienia należy ściśle przestrzegać nakazu rozpoczęcia liturgii dopiero po zapadnięciu zmroku. Jest to przymus bezwzględny. W parafiach bywa z tym różnie. Należy zakończyć celebrację przed świtem niedzieli. Wszelkie nadużycia i nadinterpretacje tej zasady powinny być szeroko potępiane. Bardzo często duszpasterze uzasadniają wcześniejszą porę rozpoczęcia liturgii względami bezpieczeństwa wiernych, nie akcentując tego jednak, informując o Mszy św. o północy w Uroczystość Narodzenia Pańskiego¹⁹. Nie należy również przejmować się długim czasem trwania liturgii, gdyż wyraźnie sprzyja to atmosferze modlitwy i kontemplacji. Przed rozpoczęciem Wigilii Paschalnej trzeba zakończyć adorację w Grobie Pańskim, chowając Najświętszy Sakrament do tabernakulum i kładąc zasłonę na figurę Chrystusa leżącego w grobie.

Liturgia rozpoczyna się poza kościołem. W komentarzu przed rozpoczęciem liturgii powinno uczulić się wiernych, aby zgromadzili się przy rozpalonym ognisku, by w pełni uczestniczyć w obrzędzie poświęcenia ognia. Ognisko powinno palić się wysokim płomieniem i być widocznym dla wszystkich. Powinno także rozświetlać panujący mrok (dlatego Wigilię Paschalną rozpoczynamy po zmierzchu). Dalej kapłan poświęca ogień i żłobi rylcem krzyż, greckie litery (Alfa i Omega) i cyfry bieżącego roku na paschale. Następnie zapala się go od ogniska. Nie można tego uczynić zapalnikami ani zapalniczką. Jeśli rozpalenie ogniska jest niemożliwe, poświęca się np. zapaloną pochodnię lub znicz przy drzwiach kościoła, a lud gromadzi się w środku. Potem następuje śpiew aklamacji „Światło Chrystusa” z odpowiedzią ludu „Bogu niech będą dzięki” i niesie się paschał w procesji do kościoła, w którym przed rozpoczęciem liturgii wygasza się wszystkie światła. Ważnym podkreślenia jest fakt, iż to kapłan lub diakon, który niesie paschał idzie na przedzie procesji (przed nim może iść ministrant z dymiącą kadzielnicą), aby nawiązać do historii prowadzenia przez Boga narodu wybranego w słupie ognia i słupie dymu na pustyni. Często procesja z paschałem bywa mylona z procesją wejścia na rozpoczęcie Eucharystii gdzie najpierw idą usługujący, a na końcu kapłan. W procesji do kościoła nie niesie się Ewangeliarza ani Krzyża. Procesja zatrzymuje się przy wejściu do kościoła, gdzie po aklamacji kapłana od paschału swoje świece odpalają wierni. W celu usprawnienia tej czynności od pas-

¹⁸ Św. Augustyn, *Mowa* 219: PL 38, 1088.

¹⁹ List nr 78.

chału mogą najpierw odpalać swe świece ministranci, którzy następnie podają światło ludowi – nigdy jednak wierni nie powinni odpalać swych świec indywidualnie zapalnikami. Obrzęd ma na celu symboliczne przekazywanie sobie wiary w prawdzie i miłości. Po dotarciu przed ołtarz kapłan wykonuje po raz trzeci aklamację i wtedy należy zapalić wszystkie światła w kościele. Następnie paschał umieszcza się na świeczniku, kapłan udaje się na miejsce przewodniczenia. Z kolei diakon lub gdy go nie ma, sam kapłan okadza księgę, z której śpiewa się orędzie, a potem paschał. Często czynność ta jest pomijana, jednakże jej konieczność podyktowana jest podkreśleniem wagi paschału.

Sama świeca paschalna w realiach polskich parafii pozostawia sobie wiele do życzenia. Paschał symbolizuje samego Chrystusa – Światłość Świata, który jako Baranek zwyciężył śmierć i otworzył nam bramy życia wiecznego. Świeca ta jest na tyle ważna, że nie powinna być wykonana z tworzywa sztucznego, z plastiku, ale z materiałów naturalnych – ma być to owoc pracy pszczelego roju²⁰. Paschał powinien być co roku nowy. Należy go tak ozdabiać, aby nie przesłonić płomienia, wbitych ziaren kadzidła oraz wyżłobionego krzyża, greckich liter oraz cyfr bieżącego roku.

Po okadzeniu księgi z orędziem oraz paschału następuje śpiew Orędzia wielkanocnego. Osobiście jestem zwolennikiem śpiewania jego dłuższej formy, gdyż w pełniejszy i bardziej obrazowy sposób ukazuje symbolikę celebracji. Po śpiewie Orędzia ma miejsce najbardziej rozbudowana w całym roku liturgicznym liturgia słowa (siedem czytań starotestamentalnych oraz dwa z Nowego Testamentu). Nie powinno się jej skracać (można to uczynić jedynie z przyczyn uzasadnionych racjami duszpasterskimi, jednak bez pominięcia czytania z Księgi Wyjścia o przejściu Izraelitów przez Morze Czerwone). Po każdym czytaniu następuje śpiew psalmu responsoryjnego i modlitwa kapłana. Po ostatnim czytaniu ze Starego Testamentu, psalmie oraz modlitwie zapala się świece na ołtarzu. Następnie kapłan intonuje hymn „Chwała na wysokości Bogu”, podczas którego biją dzwony, uderza się w gong i dzwoni dzwonkami. Zapalenie świec ołtarzowych nie powinno mieć miejsca podczas hymnu Gloria, co często jest zauważalne. Potem następuje kolekta oraz epistoła (czytanie z Nowego Testamentu). Po niej kapłan intonuje Alleluja i śpiewa się na stojąco psalm responsoryjny. Bezpośrednio po nim diakon, lub gdy go nie ma kapłan odczytuje Ewangelię. Podczas jej odczytywania nie trzyma się zapalonych świec, dopuszczalne jest użycie kadzidła.

Po Ewangelii następuje krótka homilia, w której powinno zaakcentować się odrodzenie w Chrystusie przez sakrament chrztu św. Po niej rozpoczyna się liturgia chrzcielna. Kapłan z usługującymi udają się do chrzcielnicy, która powinna znajdować się w zasięgu wzroku wiernych. Nie należy odprawiać liturgii chrzcielnej przy chrzcielnicy, która w swym usytuowaniu jest niewidoczna dla wiernych, gdyż uniemożliwia im to zauważenie pewnych symboli i znaków – można natomiast ustawić w prezbiterium naczynie z wodą do poświęcenia. Następnie chrzestni przyprowadzają katechumenatów, a rodzice małe dzieci do chrztu. Po wstępie kapłana następuje śpiew litanii do Wszystkich Świętych. Nie powinno skracać się litanii, opuszczając poszczególne imiona świętych. Po jej zakończeniu kapłan odmawia błogosławień-

²⁰ Por. tekst Orędzia Wielkanocnego.

stwo wody chrzcielnej, udziela sakramentu chrztu dzieciom i sakramentu chrztu oraz bierzmowania katechumenom (gdy jest obecny biskup lub prezbiter mający upoważnienie biskupa). Często w naszych wspólnotach odkłada się na dzień Wielkanocy (niedziela) uroczystości chrzcielne. Jednakże kapłani powinni dołożyć wszelkich starań, aby zmienić tę praktykę.

Potem następuje obrzęd odnowienia przyrzeczeń chrzcielnych i pokropienie wierznych. Następnie odnosi się wodę do chrzcielnicy, jeśli była poświęcona poza nią. Opuściwszy Wyznanie wiary odmawia się modlitwę powszechną. Dalej sprawuje się liturgię eucharystyczną według przebiegu, opisanego w mszale (z pierwszą prefacją wielkanocną i wspomnieniem tajemnicy dnia). Wypada, aby tego dnia udzielić Komunii św. pod obiema postaciami, aby ukazać wiernym wagę Eucharystii – Sakramentu Zmartwychwstania.

Właściwym i wzorcowym jest, aby podczas Wigilii Paschalnej odprawić procesję rezurekcyjną. Symbolika Chrystusa niesionego w procesji pośród ciemności nocy jest przebogata w swej treści. Dlatego po Komunii opuściwszy błogosławieństwo kapłan z usługującymi udaje się do Grobu Pańskiego i wykonuje uroczysty śpiew paschalny (Chrystus zmartwychwstał – Prawdziwie zmartwychwstał). Po nim formułuje się procesja, na czele której niesie się krzyż przyozdobiony stulą oraz figurę Zmartwychwstałego. Procesja okrąża kościół raz albo trzy razy, po czym wraca do środka. Tam kapłan intonuje hymn „Ciebie Boga wysławiamy”, odmawia modlitwę i błogosławi Najświętszym Sakramentem oraz chowa go do tabernakulum, po czym udaje się z usługującymi do zakrystii.

Figurę Chrystusa leżącego w grobie usuwa się lub przykrywa płótnem. Krzyż z czerwoną stulą i figurę Zmartwychwstałego umieszcza się w prezbiterium.

Jeśli procesja rezurekcyjna odbywa się rano, Mszę św. Wigilii Paschalnej kapłan kończy błogosławieństwem. Zachęca się wtedy do adoracji Grobu Pańskiego wierznych, którzy powinni być przeniknięci radością Zmartwychwstania. Po pewnym czasie należy zakończyć wystawienie Najświętszego Sakramentu. Jednakże w wielu parafiach utrzymuje się piękny zwyczaj całonocnego czuwania do procesji rezurekcyjnej rano. Należy zaznaczyć, że podczas Wigilii Paschalnej ważną rolę odgrywają komentarze liturgiczne, gdyż pomagają wiernym zrozumieć poszczególne elementy celebracji, wyjaśniając ich istotę i symbolikę.

Niedziela Wielkanocna

Niedziela Wielkanocna – jak wcześniej napisałem – rozpoczyna się od Wigilii Paschalnej. Polską tradycją jest sprawowanie mszy św. wcześniej rano, aby upodobnić się do niewiast, które z samego rana podążyły do Grobu Chrystusa²¹. Jeśli procesja rezurekcyjna nie była odprawiana podczas Wigilii Paschalnej, należy ją odprawić rano. Kapłan z usługującymi odpowiednio wcześniej przed rozpoczęciem procesji wystawia Najświętszy Sakrament w kaplicy Grobu Pańskiego. Wierni mogą przez chwilę modlić się w milczeniu bądź śpiewać pieśni wielkanocne lub eucharystyczne – nigdy natomiast nie powinny to być pieśni pasyjne. Potem odbywa się procesja we-

²¹ por. Mk 16, 1-8.

dług opisanego wcześniej porządku. Powinno się pouczyć wiernych, że msza odprawiana rano jest drugą mszą Niedzieli Zmartwychwstania Pańskiego. Triduum Paschalne kończy się II Nieszporami.

Zakończenie

W tym opracowaniu starałem się ukazać zarys liturgii Triduum Paschalnego. Nie jest to co prawda opracowanie kompleksowe, takie znajdziemy w Mszałe Rzymskim i innych pomocach liturgicznych na Wielki Tydzień. Teologia paschalna jest przebogata w swym znaczeniu i treści. W celu poprawności jej zrozumienia i prawidłowego przeżycia tych Dni konieczne jest właściwe przygotowanie celebracji paschalnych z pominięciem ukazanych przeze mnie błędów i zaprzestania stosowania nadużyć. Niech więc żadne niedociągnięcia nie przysłaniają nam radości Zmartwychwstania, a uroczystości Triduum Paschalnego staną się impulsem do świadczenia o Chrystusie każdego dnia.